

Biden Administration's Diplomacy on the Islamic Republic of Iran's Nuclear Issue

Hamid dorj¹

Received: 2024-03-30

Revised: 2024-11-14

Accepted: 2026-02-08

Available Online: 2026-03-18

How to cite this article:

Dorj h. (2026). Biden Administration's Diplomacy on the Islamic Republic of Iran's Nuclear Issue, Iranian Research Letter of International Politics, 14 (01), 6 - 32 .(in Persian with English abstract)
<https://doi.org/10.22067/irlip.2026.86776.1499>

1- Introduction

Despite the stalemate in negotiations, the Biden administration remained committed to returning to the Iran nuclear deal. Unlike the Trump administration, the Biden administration viewed the multilateral framework as an effective political tool for achieving US interests at low cost against a backdrop of strategic contraction in the Middle East. The Biden administration hoped to maintain a relative balance of power in the Middle East by adopting a soft-but-hard nuclear policy toward Iran, while relying on Saudi Arabia, Israel, and other regional allies to contain Iran.

2- Theoretical framework

Smart power encompasses military force along with all forms of diplomacy. Rather than being a new source of power, smart power is a combination of hard and soft power that organizes the new management of the exercise of power (Baniya, 2021: 5).

3- Methodology

Due to its theoretical nature, the method used in this study was qualitative based on a descriptive-analytical approach. In the qualitative research method, information and data of historical, descriptive and experimental researches are used. The information required for this research has been collected and used through library resources, documents and references to sites and Internet resources, etc

4- Discussion

One of the most important issues facing the Biden administration's foreign policy was how to deal with the Middle East as one of the most challenging regions of the international system.

1. PhD in International Relations, University of Guilan, Guilan, Iran (*- (Corresponding Author Email: hamid.dorj@gmail.com)

The Biden administration's policy towards the Middle East was largely based on the Biden statement. In Biden's election statement, emphasizing a cooperative balance, re-establishing relations with Saudi Arabia, reducing the level of friction in conflicts in the Middle East such as the Yemen crisis, and paving the way for renegotiations with Iran regarding the nuclear agreement were among the major goals of the United States in the Middle East (Jiang, 2021: 85). In addition, by returning to the path of multilateralism, the Biden administration hoped to eliminate the gaps and contradictions between the United States and its allies and other members of the international community during the Trump era and to get rid of the United States' isolated position on the Iranian nuclear issue and the differences with important EU member states in this regard. The United States also looks forward to the military role of its European, Chinese, and ASEAN allies in protecting regional security and navigation issues in the Persian Gulf (Wang And Hu, 2022: 441). Some American analysts advised the Biden administration to condition the return to the JCPOA and the reduction and lifting of sanctions imposed by Trump on compliance with and improvement in the human rights situation in Iran. Although the improvement of the human rights situation in Iran would not be a prerequisite for Biden's return to the JCPOA, it was undoubtedly one of the main elements of his foreign policy towards Iran (Radfar & Dehghani Firouzabadi, 2021: 237).

From Biden's perspective, when the Trump administration unilaterally decided to withdraw from the agreement despite global adherence to it, the credibility and leadership of the United States in the non-proliferation regime suffered a major blow. Therefore, Biden sought to restore America's credibility as a global leader in the non-proliferation regime. This requires new multilateral negotiations, experienced diplomats at the helm, and a willingness to provide sufficient incentives to ensure and ensure that diplomatic negotiations are concluded and that Iran's nuclear program is peaceful (Mehta, 2021: 11). The first step in Biden's step-by-step nuclear policy towards Iran was to rejoin the JCPOA in exchange for Iran's implementation of its JCPOA commitments in the form of a "return for return" or "commitment for commitment" equation (Radfer and Dehghani Firouzabadi, 2020: 242-243). As mentioned, smart power refers to the combination of hard power and soft power strategies. In the Biden administration, this meant the simultaneous use of diplomacy and sanctions. Meanwhile, Biden, unlike Trump, repeatedly acknowledged that the Iranian nuclear issue should be resolved through dialogue and diplomacy, with the addition of sanctions and economic pressure, so that the Iranian leaders are forced to accept the US conditions out of necessity (Rezaei Mirghaed & Others, 2023: 249).

Biden also emphasized elsewhere that "we will work with our allies to strengthen and expand the provisions of the Iran nuclear deal; while also addressing other issues and concerns" (Biden, 2020: 4). The Biden administration sought a nuclear deal and appeasement in US relations with Iran; But such adjustments have been met with opposition from domestic conservatives and its Middle Eastern allies. Contrary to the regional security situation and the negotiating conditions in 2015, the current Iran nuclear talks have reached an impasse and have caused differences between Iran and the United States (Tang, & Pan, 2022: 207-208). The Iranian nuclear issue is an important and strategic issue for the European Union. Between 2003 and 2015, Europe played an important role in facilitating Iran-US nuclear diplomacy and ultimately the

JCPOA agreement. After Trump decided to withdraw from the JCPOA in 2018 and return to maximum economic pressure; the Europeans tried to create a space for US-Iranian engagement. Although they were unsuccessful; they have nevertheless managed to remain relevant for both sides (Alcaro, 2021: 55).

5- Conclusion

Biden indicated before and after the 2020 US election that if Iran returned to the JCPOA, the US would also return to the agreement; this is while Tehran insisted that Washington must lift all sanctions before returning to the original agreement. In all areas, the Biden administration intended to increase Iran's costs based on a carrot and stick policy. The main pillars of the stick policy are threats and sanctions.

Keywords: Diplomacy, negotiation, sanctions, coercion, smart power

دیپلماسی دولت بایدن نسبت به مسئله هسته ای جمهوری اسلامی ایران

حمید درج^۱ ID

چکیده

دولت بایدن انگیزه‌هایی برای بهبود روابط ایران و آمریکا و بازگرداندن توافق هسته ای ایران داشت. با این حال، اصرار داشت که تهران به تعهدات برجای خود برگردد؛ این در حالی بود که مقامات ایران اذعان داشتند که قبل از هر اقدامی از سوی تهران، واشنگتن باید در عمل همه تحریم‌ها را لغو کند. بدین ترتیب، سؤال اصلی پژوهش این است که دولت بایدن نسبت به مسئله هسته ای ایران چه سیاستی را اتخاذ کرد؟ فرضیه مقاله این است که سیاست بایدن در قبال برنامه صلح آمیز هسته ای ایران، بهره‌گیری از قدرت هوشمند در قالب مذاکره و فشار بود؛ به گونه ای که واشنگتن ضمن قانع کردن تهران برای بازگشت به برجام، در راستای اعمال فشار بر ایران از طریق ایجاد محدودیت برای برنامه هسته ای و قدرت موشکی و منطقه ای این کشور و همچنین تمديد و یا راه اندازی تحریم‌های جدید حقوق بشری گام بر میداشت که این امر می توانست به توقف کامل برنامه هسته ای و تضعیف و انزوای منطقه ای تهران در خاورمیانه منجر شود. یافته های پژوهش نشان می دهد؛ دولت بایدن در قبال پرونده هسته ای ایران دیپلماسی سخت و نرم را در پیش گرفت؛ به گونه ای که واشنگتن ضمن متقاعد کردن تهران برای بازگشت به برجام، همزمان در تلاش برای تهدید جلوه دادن برنامه صلح آمیز هسته ای ایران و ایجاد محدودیت در آن از طریق روش های تحریم و اجماع سازی جهانی علیه ایران برآمده بود. برای تحلیل داده ها از روش تحلیل کیفی استفاده شده است.

کلیدواژگان: دیپلماسی، مذاکره، تحریم، اجبار، قدرت هوشمند.

۱. دانش آموخته دکترای روابط بین الملل، دانشگاه گیلان، گیلان، ایران (نویسنده مسئول). hamid.dorj@gmail.com

۱- بیان مسأله

با روی کار آمدن دولت جو بایدن در آمریکا در ۲۰ ژانویه ۲۰۲۱، موضوع هسته‌ای ایران و روابط ایران و آمریکا همچنان در کانون توجه سیاست خاورمیانه‌ای آمریکا قرار داشت. با مرور ادبیات گذشته و تحلیل دیدگاه‌های دولت بایدن در مورد مسائل مربوط به ایران و خاورمیانه، می‌توان دریافت که سیاست دولت بایدن در قبال خاورمیانه و مسأله هسته‌ای ایران، ترکیبی از دو روش نرم و سخت دیپلماتیک بود که این امر به وضوح در سیاست خارجی بایدن نمایان بود. با وجود بنیست مذاکرات، دولت بایدن همچنان اراده‌ای برای بازگشت به توافق هسته‌ای ایران داشت.

برخلاف دولت ترامپ، دولت بایدن چارچوب همکاری چندجانبه را به عنوان یک ابزار سیاسی مؤثر برای دستیابی به منافع آمریکا با هزینه کم در پس‌زمینه انقباض استراتژیک در خاورمیانه میدانست. دولت بایدن امیدوار بود از طریق اتخاذ سیاست هسته‌ای نرم و سخت نسبت به ایران، توازن نسبی قوا در خاورمیانه را حفظ کند؛ در حالی که برای مهار ایران به عربستان سعودی، اسرائیل و سایر متحدان منطقه‌ای متکی بود. به گفته بایدن، اگر ایران به اقدامات نظامی موشکی، هسته‌ای یا منطقه‌ای متوسل شود؛ دولت بایدن برای دفاع از منافع حیاتی ایالات متحده از گزینه نظامی نیز استفاده خواهد کرد. به هر حال، دولت بایدن در تلاش برای تسری دادن مفاد برجام به مسائل موشکی و منطقه‌ای بود که این امر مسیر مذاکرات و راه‌حل مناقشه هسته‌ای را با ابهام و پیچیدگی روبه‌رو کرد و باعث افزایش تنش در روابط ایران و آمریکا شد. بر این اساس، سؤال اصلی پژوهش این است که بایدن نسبت به مسأله هسته‌ای ایران چه سیاستی را اتخاذ کرد؟ روش مورد استفاده در این پژوهش، کیفی از نوع توصیفی-تحلیلی است و شیوه جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های تحقیق از طریق منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی انجام پذیرفته است. در این نوشتار برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز از نظریه قدرت‌هوشمند استفاده شده است.

۲- پیشینه تحقیق

در رابطه با سیاست خارجی ایالات متحده آمریکا در قبال برنامه هسته‌ای ایران تاکنون پژوهش‌ها و مقالات زیادی به زبان فارسی و انگلیسی انجام گرفته است که در ادامه به برخی از مهم‌ترین آن‌ها پرداخته خواهد شد. ۱- (Dorj & Basiri, 2019)، در مقاله خود با نام «تجزیه و تحلیل رویکرد دولت ترامپ در قبال پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران»؛ بیان می‌دارند که سیاست دولت ترامپ در دستیابی به اهداف کوتاه‌مدت خود مثل فروپاشی اقتصادی-سیاسی ایران در ظرف یکسال و یا رفتن تهران به پای میز مذاکره با شرایط مطلوب آمریکا در نتیجه تحریم و فشار حداکثر اقتصادی، با شکست روبه‌رو شده است.

۲- (Tajik, 2022)، در مقاله‌ای با نام «بررسی مقایسه‌ای سیاست خارجی دولت‌های باراک اوباما، دونالد ترامپ و جو بایدن در قبال جمهوری اسلامی ایران»؛ بیان می‌دارد که مسئله ایران در سیاست خارجی آمریکا، تابع دستورکار کلانی است که فرادولتی و توسط ساختارهای نهادی آمریکا تبیین شده است. الگوی رفتاری تعارضی آمریکا در قبال ایران به یکی از اولویت‌های ثابت و اصلی در سیاست خارجی آمریکا تبدیل شده است.

۳- (Salehi & Others, 2021)، در مقاله‌ای تحت عنوان «سناریوهای پیش‌روی جمهوری اسلامی ایران در

قبال برجام (دوران ترامپ و بایدن)؛ اذعان می‌دارند که بازگشت آمریکا به برجام و لغو تحریم‌های ثانویه ایالات متحده و تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل، سناریوی مطلوب جمهوری اسلامی ایران است.

۴- (Smith, 2018)، در کتابی تحت عنوان «اقدام بعدی دولت ترامپ در مورد معاهده هسته‌ای ایران»، اذعان می‌دارد که خروج ترامپ از برجام نتایج فوری داشت و ضمن فلج شدن اقتصاد ایران، باعث شد؛ صنایع اروپایی جهت ورود مجدد به بازار ایران با احتیاط عمل کنند و شرکت توتال به عنوان غول انرژی فرانسه توافقنامه ۲ میلیارد دلاری خود برای توسعه میدان گازی پارس جنوبی در ایران را متوقف کرد.

۵- (Ritter, 2018)، در کتابی با نام «برهم زننده معامله، دونالد ترامپ و برهم‌زدن توافق هسته‌ای ایران»، بر این نکته تأکید دارد که ایران هرگز برنامه تسلیحات هسته‌ای نداشته است و برنامه هسته‌ای ایران کاملاً برای اهداف غیرنظامی بوده است. در حالی که ایران به کشورهای اروپایی تضمین داد که برنامه هسته‌ای این کشور صلح‌آمیز است؛ اما این توافقنامه توسط آمریکایی‌ها برهم زده شد.

۶- (Alcaro, 2018)، در مقاله «جبهه ناآرام غرب: سیاست ترامپ در قبال ایران و گزینه‌های اروپا در مورد برجام»، معتقد است با انعقاد توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵، فعالیت‌های تجاری دوجانبه اروپا و ایران از سر گرفته شد و روابط سیاسی طرفین توسعه پیدا کرد؛ اما روابط بین آمریکا و ایران دچار تنش‌های شدیدی شد. نوآوری و تازگی مقاله در این است که عمده این تحقیقات به دوران قبل از بایدن و یا به صورت جزئی و پراکنده به این مسأله پرداخته‌اند؛ این در حالی است که پژوهش حاضر به طور مجزا و خاص سیاست‌ها و الگوی رفتاری دولت بایدن در قبال برنامه هسته‌ای ایران را مورد بررسی و تحلیل قرار می‌دهد.

۳- مبانی نظری

قدرت‌هوشمند به معنای استفاده راهبردی و هم‌زمان از دیپلماسی، ترغیب کردن، ظرفیت‌سازی و فرافکنی قدرت و نفوذ است؛ به صورتی که کم‌هزینه و از مشروعیت سیاسی و اجتماعی برخوردار باشد. در واقع، قدرت‌هوشمند نیروی نظامی همراه با همه اشکال دیپلماسی را در بر می‌گیرد. قدرت‌هوشمند بیش از آن که منبع جدید قدرت باشد؛ تلفیقی از قدرت سخت و نرم است که مدیریت نوین اعمال قدرت را به سامان می‌رساند (Baniya, 2021: ۵). جوزف نای معتقد است که قدرت‌هوشمند اولاً به معنای به رسمیت شناختن اشکال مختلف قدرت و ابزارهای آن در پیگیری اهداف است. ثانیاً، از نظر وی، قدرت‌هوشمند، نه به عنوان یک انتخاب قدرت سوم؛ بلکه به عنوان یک روش یا یک رویکرد بهره‌برداری از قدرت است که به تصمیم‌گیرندگان فرصتی برای انتخاب بهترین راه بر سر یک مسأله خاص می‌دهد. ثالثاً، قدرت‌هوشمند بر نهادها و مشارکت و همچنین بر شرکا و متحدین تأکید دارد؛ زیرا قدرت‌هوشمند از ماهیتی برخوردار است که به صورت انفرادی قابل حصول نیست (Sar, 2023: 14). یکی از موضوعات اساسی در قدرت‌هوشمند، بحث دیپلماسی می‌باشد که به عنوان قدرت نرم عاملی تأثیرگذار محسوب می‌شود. در دیپلماسی رسمی، مجریان و مخاطبان اصلی مقامات رسمی، دولت‌ها هستند. هدف تمام ابزارهایی که یک دولت در این شیوه به کار می‌گیرد؛ اثرگذاری مستقیم بر تصمیم‌گیری رهبران کشور مقابل است. از صلح‌آمیزترین روش‌ها تا منازعه‌آمیزترین آن‌ها همه حول این محور می‌گردند که در فرایند ارتباطی که می‌توان اعمال سیاست خارجی

دانست، پیام‌ها به روشنی به مقامات تصمیم‌گیرنده طرف مقابل منتقل شوند. در تحلیل پیوند میان دیپلماسی رسمی و ارتباطات، می‌توان چنین گفت که در جریان دیپلماسی رسمی و طی فرایندهایی چون؛ مذاکره، اطلاع‌رسانی، موضع‌گیری‌ها، تلاش می‌شود تا به مخاطب پیام‌های خاصی القاء گردد؛ پیام‌هایی که در درون خود مجموعه‌ای منسجم‌هستند که بیانی روشن از اهداف و راهبردهای کلی سیاست خارجی آن کشور را به نمایش می‌گذارند (Rostami & Ganji, 2016: 56-57).

با تکیه بر مفروضات نظری مذکور به نظر می‌رسد؛ رویکرد دولت بایدن در قبال پرونده‌هسته‌ای ایران مبتنی بر قدرت‌هوشمند بود. بدین گونه که ابتدا در بُعد سختافزاری قدرت از یک سو، تلاش می‌گردید تا توانمندی‌های دفاعی و نظامی ایران از برنامه‌های موشکی گرفته تا توان متعارف نظامی از راه اعمال تحریم‌های اقتصادی، فشار سیاسی و... محدود گردد و ایران در قالب معاهده‌ای همانند برجام، توسعه برنامه‌های نظامی خود را متوقف سازد و از سوی دیگر، در بُعد نرم افزاری قدرت، مقامات دولت بایدن با استفاده از دیپلماسی، به افزایش اعتبار بین‌المللی آمریکا و قدرت نرم این کشور که در دوره ترامپ آسیب دیده بود؛ روی آوردند. در واقع، بر اساس مؤلفه‌های نظری قدرت‌هوشمند، ایالات متحده به طورهوشمندانه همه داشته‌های مادی و معنوی منابع قدرت خود را برای کسب مطلوبیتها به کار بست و از این طریق به تأمین اهداف و منافع واشنگتن در عرصه بین‌الملل و در رابطه با برنامه‌هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران مبادرت ورزید. بدین ترتیب، هدف اصلی دولت بایدن، برچیدن برنامه‌هسته‌ای ایران و تضعیف قدرت منطقه‌ای آن بود که این امر می‌توانست به مهار تهران در خاورمیانه منجر شود.

۴- سیاست خارجی بایدن در قبال خاورمیانه: اهداف و مبانی

سیاست خارجی بایدن نسبت به خاورمیانه دربردارنده اهداف و اصولی است که در ادامه به این ابعاد و مؤلفه‌ها پرداخته خواهد شد.

۴-۱- تلاش دولت بایدن برای ایجاد صلح و ثبات در غرب آسیا

یکی از مهم‌ترین مسائل پیشروی سیاست خارجی دولت بایدن، نحوه برخورد با خاورمیانه به عنوان یکی از چالش‌برانگیزترین مناطق نظام بین‌الملل بود. سیاست دولت بایدن نسبت به خاورمیانه عمدتاً بر اساس بیانیه بایدن بود. در بیانیه انتخاباتی بایدن، تأکید بر یک موازنه مشارکتی، تنظیم روابط مجدد با عربستان سعودی، کاهش سطح اصطکاک منازعاتی در خاورمیانه مانند؛ بحران یمن، بسترسازی برای انجام مذاکرات مجدد با ایران در ارتباط با توافق هسته‌ای از جمله اهداف کلان ایالات متحده در منطقه خاورمیانه بود (Jiang, 2021: 85). بایدن برای غیرنظامی کردن حضور آمریکا در خاورمیانه، به حمایت ایالات متحده از عملیات تهاجمی در یمن پایان داد و اعلام کرد: «هزاران نیرو را از خاورمیانه خارج می‌کند». تا پایان آگوست ۲۰۲۱، ایالات متحده تمام نیروهای خود را از افغانستان خارج کرد و خروج نیروها از عراق در حال انجام است. در میان موضوعات خاص، گروه تروریستی داعش و ایران به عنوان دو تهدید جدی برای منافع ملی آمریکا در نظر گرفته شدند (Tang & Pan, 2022: 197). در عین حال، برای جلوگیری از بروز برخوردهای تند در روابط

ایران و آمریکا و همچنین جلوگیری از کشیده شدن دوباره واشنگتن به باتلاق جنگ در خاورمیانه از تشکیل ائتلاف ضدایرانی در منطقه حمایت نکرد که این امر می‌توانست به کاهش «ذهنیت شورشی» ایران در تنش بین ایالات متحده و ایران کمک کند (Wang & Hu, 2022: 445). به نظر می‌رسد؛ موضوع ایران بیش از دو موضوع دیگر مهم است؛ زیرا بایدن بین ثبات منطقه و توافق با ایران ارتباط برقرار کرد. به گفته وی «بهترین راه برای دستیابی به ثبات در منطقه، مقابله با برنامه هسته‌ای ایران است». در این میان، بایدن اذعان داشت که باید آزادی دریانوردی در تنگه هرمز تضمین شود و از تهدید مستقیم ایران یا نیروهای نیابتی آن در برخی از کشورهای خاورمیانه برای متحدان منطقه‌ای آمریکا جلوگیری شود (Arafat, 2020: 6). بدین ترتیب، دولت بایدن، مانند دولت ترامپ، نخست: می‌خواست هزینه‌های حضور نظامی آمریکا در خاورمیانه را کاهش دهد. دوم: دولت بایدن وارث سیاست ضدتروریسم دولت ترامپ در خاورمیانه بود که در حفظ شدت مبارزه با داعش و در درجه اول استفاده از نیروی هوایی منعکس شده بود. سوم: دولت بایدن مفهوم «سُددبندی راهبردی» دولت ترامپ در قبال ایران را به ارث برد. همچنین دولت بایدن دیپلماسی حقوق بشر را به عنوان یک ابزار سیاسی مؤثر، ابزار سیاستی کم‌هزینه برای حفظ نفوذ ایالات متحده در خاورمیانه و حمایت از شرکای غیردولتی در منطقه می‌دانست (Jiang, 2021: 89).

۴-۲- همگرایی بایدن و شرکای اروپایی برای کاهش تنش‌ها در خاورمیانه

بایدن در سیاست خاورمیانه‌ای آمریکا، درصدد به سرانجام رساندن پیوندهای استراتژیکی در قالب پیوندهای میان منطقه‌گرایی برای کنشگری هوشمندانه در فرمانطقه بود که به استراتژی همراهی با تروئیکای اروپایی در قالب نظم‌سازی سایبر محور معروف است. سیاست و سناریوی دولت بایدن برای حل‌وفصل تعارضات و تنش‌ها در خاورمیانه به عنوان مکانیسم حل اختلاف، استفاده از همگرایی میان شرکای مهم اروپایی مانند؛ آلمان، فرانسه و انگلیس معروف به «کشورهای E۳» بود. طبق این استراتژی، چندجانبه‌گرایی راهبردی، تعهد به رویه‌های بین‌المللی و همچنین نقش سازمان‌های جهانی مانند؛ سازمان ملل و شورای امنیت از ویژگی‌های این استراتژی برای حل‌وفصل اختلافات در خاورمیانه خواهد بود. رویکردی که اساساً در راستای سیاست موازنه‌سازی مشارکتی است. این سیاست بایدن به معنای دیپلماسی شاتلی بود که در این روایت‌سازی از دیپلماسی، آمریکا با همراهی متحدان و اتحادیه اروپا به سوی گام‌های عملیاتی‌تر نسبت به خاورمیانه حرکت می‌کند (Vakil & Quilliam, 2019: 12-14).

علاوه بر این، دولت بایدن امیدوار بود با بازگشت به مسیر چندجانبه‌گرایی، شکاف‌ها و تناقضات بین ایالات متحده و متحدانش و سایر اعضای جامعه بین‌المللی در دوران ترامپ را از بین ببرد و از موضع منزوی ایالات متحده در موضوع هسته‌ای ایران و وجود اختلافات با کشورهای مهم عضو اتحادیه اروپا در این زمینه‌ها را بپایه بیاورد. ایالات متحده همچنین مشتاقانه منتظر نقش نظامی متحدان اروپایی، چینی و آ. سه. آن در حفاظت از امنیت منطقه‌ای و مسائل ناوبری در خلیج فارس است. بایدن در کنفرانس امنیتی مجازی مونیخ بیان داشت: «کاهش تهدیدات ناشی از گسترش تسلیحات هسته‌ای ایران همچنان نیازمند دیپلماسی دقیق و همکاری میان تهران و واشنگتن است. ما به شفافیت و ارتباطات نیاز داریم تا خطر سوءتفاهم یا اشتباهات

استراتژیک را به حداقل برسانیم... به همین دلیل است که ما اعلام کرده ایم که آماده ایم تا دوباره در مذاکرات با ۵+۱ درباره برنامه هسته ای ایران شرکت کنیم. ماهمچنین باید به فعالیت های بی ثبات کننده ایران در سراسر خاورمیانه پردازیم و با همکاری نزدیک با شرکای اروپایی و دیگر شرکای خود در حین پیشبرد مذاکرات کار خواهیم کرد» (Wang & Hu, 2022: 441).

۳-۴- سیاست دولت بایدن برای مهار و موازنه سازی قدرت ایران در غرب آسیا

دولت بایدن امیدوار بود از طریق سیاست نرم و سخت خود در خاورمیانه توازن نسبی قدرت را در منطقه حفظ کند. ضمن اینکه برای مهار ایران به عربستان سعودی، اسرائیل و سایر متحدان متکی بود؛ از احتمال رویارویی نظامی مستقیم با ایران اجتناب می کرد یا آن را کاهش می داد تا شرایط ممکن برای واشنگتن جهت استقرار کامل در آسیا-اقیانوسیه و مهار قدرت های آسیایی نوظهور فراهم شود (Wang & Hu, 2022: 439). نکته اساسی این است که شکی وجود ندارد که بایدن برای همکاری بین متحدان، به اجرای توافقنامه ابراهیم و پیشبرد مذاکرات برای عادی سازی روابط بین کشورهای عربی و اسرائیل ادامه داد (Jiang, 2021: 91). مقامات واشنگتن اذعان داشتند که یکی از اهداف سفر بایدن به خاورمیانه در ۱۳ جولای ۲۰۲۲، تشویق عربستان سعودی به صلح رسمی با اسرائیل بود. اگرچه ریاض و اسرائیل مشارکت امنیتی خود را افزایش دادند؛ اما مقامات آمریکایی تقریباً به طور قطع می دانند که صلح رسمی بسیار بعید است. این مسأله به ویژه از آنجا حائز اهمیت است که آمریکا خواهان افزایش عرضه نفت خلیج فارس و همچنین روابط نزدیک تر امنیتی میان اعراب و اسرائیل برای مقابله با ایران است (Byman, 2022: 4). تأکید مجدد دولت بایدن بر «راه حل دو کشوری» همچنین نشان دهنده تعدیل نگرش ایالات متحده در قبال فلسطین و اسرائیل بود و گرایش سیاست دولت ترامپ به جانبداری بیش از حد نسبت به اسرائیل در موضوع خاورمیانه را اصلاح می کرد (Wang & Hu, 2022: 438).

۴-۴- تأکید بایدن بر مسأله حقوق بشر

برخی از تحلیلگران آمریکایی به دولت بایدن توصیه کردند که بازگشت به برجام و کاهش و لغو تحریم های اعمال شده توسط ترامپ را به رعایت و بهبود وضعیت حقوق بشر در ایران مشروط کند. هرچند بهبود وضعیت حقوق بشر در ایران، پیش شرط بازگشت بایدن به برجام نخواهد بود؛ اما بی تردید یکی از عناصر اصلی سیاست خارجی وی در قبال ایران بود. مسأله حقوق بشر به دو صورت به هم مرتبط در سیاست خارجی بایدن نسبت به ایران نقش آفرین بود. نخست، دولت آمریکا تحریم های حقوق بشری موجود علیه جمهوری اسلامی ایران را حفظ و حتی تشدید کرد. دوم، از موضوع حقوق بشر به عنوان اهرم فشار و چانه زنی مؤثر برای تأمین اهداف سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران استفاده کرد؛ به گونه ای که بایدن از تحریم های حقوق بشری برای گرفتن امتیاز در موضوع هسته ای، برنامه موشکی و نفوذ منطقه ای ایران بهره می گرفت (Radfar & Dehghani Firouzabadi, 2021: 237).

یکی از اقدامات به ظاهر حقوق بشری که بایدن در سال ۱۴۰۱ و سه روز پس از فوت مهسا امینی در ۲۵

شهریور به کار گرفت؛ حمایت از ناآرامی‌هایی بود که در جمهوری اسلامی ایران اتفاق افتادند. پرایس^۱، سخنگوی وزارت خارجه آمریکا، در نشست با خبرنگاران در واشنگتن در آذرماه ۱۴۰۱، بیان داشت: «شجاعت مردم ایران به ویژه زنان، دختران و جوانان ایرانی الهام‌بخش مردم جهان است. وی مدعی شد: «ما در کنار مردم ایران ایستاده‌ایم و به روشنگری درباره نقض حقوق بشر توسط مقامات ایران ادامه خواهیم داد». پرایس با اشاره بر متمرکز شدن واشنگتن بر ناآرامی‌های ایران تأکید کرد: «ما بر حمایت از معترضان در سراسر ایران و پاسخگو کردن مقاماتی که مسئول سرکوب بیرحمانه اعتراضات هستند؛ متمرکز هستیم». کمیته روابط خارجی مجلس سنای آمریکا نیز قطعنامه‌ای در حمایت از اغتشاشات و آشوب‌ها در ایران تصویب کرد که در این قطعنامه، از دولت بایدن خواسته شد به بهانه نقض حقوق بشر و در حمایت از اغتشاشات، تحریم‌های جدیدی علیه مقامات و نهادهای ایرانی اعمال کند (Tale'i Hoor, 2023: 165-166).

۴-۵- تلاش دولت بایدن برای احیای اعتبار و منزلت بین‌المللی آمریکا

بایدن وظیفه پرخطر و گاهی خطرناک آمریکا را «رهبری جهان» البته به شکل «عقلانی‌تر» و استفاده از قدرت آمریکا برای بهبود اوضاع جهان دانست. بایدن همین رویکرد را سال‌ها بعد در انتقاد از سیاست خارجی دولت ترامپ دنبال کرد؛ چرا که به نظر بایدن، دولت ترامپ «رهبری آمریکا در بسیج اقدام جمعی برای مقابله با تهدیدات جدید» را رها کرده بود. وی وعده داده بود که «اعتماد به رهبری آمریکا» را بازسازی کند و به جهان نشان دهد که آمریکا دوباره آماده رهبری جهان است و هیچ کشور دیگری توانمندی و ایده این کار را ندارد. البته بایدن پذیرفت که «رهبری آمریکا مصون از خطا نیست؛ اما واشنگتن اقدامات نادرست و اشتباه داشته است» که یکی از این اشتباهات، اتکای صرف بر قدرت نظامی به جای جنبه‌های دیگر قدرت از جمله دیپلماسی است. لذا بایدن نقش فعال و پیشرو آمریکا در زمینه تدوین اصول اخلاقی و قوانین حاکم بر تکنولوژی‌های جدید را ضروری دانست و معتقد بود که نباید به روسیه و چین اجازه داد؛ قواعد عصر دیجیتال را بنویسند. (Masoudi, 2021: 113-114)

از دیدگاه بایدن، هنگامی که دولت ترامپ به صورت یکجانبه تصمیم به خروج از توافق با وجود پایبندی جهانی به آن گرفت؛ اعتبار و رهبری ایالات متحده در رژیم منع اشاعه ضربه اساسی خورد. بنابراین، بایدن به دنبال احیای اعتبار آمریکا به عنوان یک رهبر جهانی در رژیم عدم اشاعه بود. این امر مستلزم مذاکرات چندجانبه جدید، دیپلمات‌های مجرب در رأس امور و تمایل به ارائه انگیزه‌های کافی برای تضمین و اطمینان از پایان پذیرفتن مذاکرات دیپلماتیک و صلح‌آمیز بودن برنامه هسته‌ای ایران است (Mehta, 2021: 11). بنابراین، با تداوم یکجانبه‌گرایی ترامپ در عرصه بین‌الملل، ضمن کاهش قدرت نرم ایالات متحده در جهان، از اعتبار و منزلت این کشور نزد سایر کشورها از جمله متحدان غربی واشنگتن کاسته شد که این امر به طور مشخص به کاهش مشروعیت ایالات متحده به عنوان رهبر جهان منجر گردید. لذا مقامات دولت بایدن در تلاش برای ارتقای جایگاه راهبردی و اعتبار گذشته ایالات متحده در جهان برآمدند و در این راستا؛ به تقویت

و توسعه قدرت نرم واشنگتن در عرصه جهانی مبادرت ورزیدند.

۵- ابعاد و مؤلفه های سیاست بایدن در قبال پرونده هسته ای ایران

سیاست خارجی دولت بایدن نسبت به برنامه هسته ای جمهوری اسلامی ایران دارای ابعاد و مؤلفه هایی بود که در ادامه به آن ها پرداخته می شود.

۵-۱- معادله «بازگشت در برابر بازگشت» واشنگتن

نخستین گام در سیاست هسته ای گام به گام بایدن در قبال ایران، پیوستن دوباره به برجام در مقابل عملی شدن تعهدات برجامی ایران در قالب معادله «بازگشت در برابر بازگشت» یا «تعهد در برابر تعهد» بود. بایدن این سیاست را اینگونه توضیح داد: «اگر ایران به رعایت و پایبندی دقیق و کامل توافق هسته ای برگردد، ایالات متحده نیز دوباره به توافقنامه می پیوندد». جیک سالیوان^۱، مشاور امنیت ملی بایدن، نیز تأیید کرد که دولت بایدن قصد دارد ایران را به برجام سال ۲۰۱۵ که او با ما با تهران منعقد کرد بازگردانده و به انجام تعهداتش طبق آن وادار کند. در مقابل، آمریکا نیز آماده است تا مفاد این توافق را رعایت کند و از شروط دوازده گانه مایک پومپئو^۲، وزیر امور خارجه پیشین آمریکا، نیز صرف نظر کند. آنتونی بلینکن^۳، وزیر امور خارجه آمریکا، هم بیان داشت که در صورت پایبندی کامل ایران به تعهدات برجامی، آمریکا نیز متقابلاً به تعهدات خود باز خواهد گشت. (Radfar & Dehghani Firouzabadi, 2021: 242-243)

بیانات و مواضع اعلامی بایدن و تیم سیاست خارجی وی حکایت از آن داشت که سیاست احتمالی آمریکای بایدن در قبال چالش هسته ای ایران، بازگشت متقابل به برجام خواهد بود. این همان سیاستی بود که بایدن قبل از انتخابات ۲۰۲۰ ایالات متحده وعده داده بود و با محکوم نمودن خروج ترامپ از برجام در سال ۲۰۱۸، اذعان داشت که این امر را زمینه ساز انزوای آمریکا و افزایش قابل توجه ذخایر اورانیوم ایران شده است. بایدن افراد کلیدی در مذاکرات برجام در دوران دولت او با ما مانند جیک سالیوان، مشاور امنیت ملی، وندی شرم^۴، معاون وزیر امور خارجه و رابرت مالی^۵، نماینده ویژه آمریکا در امور ایران، را مجدداً منصوب کرد تا تعهد خود را برای حل و فصل صلح آمیز برنامه هسته ای ایران نشان دهد (Tang & Pan, 2022: 197). به گفته ند پرایس^۶، سخنگوی وزارت امور خارجه ایالات متحده، «چالشی وجود دارد که باید فوراً با آن مقابله کنیم؛ باید اطمینان حاصل کنیم که ایران در موقعیتی نیست که بتواند سلاح هسته ای تولید کند» (Hamdan Alkim, 2021: 390). دولت بایدن برنامه خود را برای روابط با ایران در وبگاه سی.ان.ان^۷ در

1. Jake Sullivan
2. Mike Pompeo
3. Anthony Blinken
4. Wendy Sherman
5. Robert Mali
6. Ned Price
7. CNN

۱۳ سپتامبر ۲۰۲۰ بیان کرد. بایدن با انتقاد از ترامپ، به خاطر سیاست شکست خورده «فشار حداکثری» که «تهدیدات ایران را تشدید کرد»؛ قولی سه بخشی داد. اولاً، بایدن مانند رئیس‌جمهور آمریکا در قرن حاضر، متعهد شد که از دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای جلوگیری کند. وعده دوم، شامل بسته‌ای از اقدامات دیپلماتیک بود. اگر ایران به پایبندی دقیق خود به توافق بازگردد؛ بایدن دوباره به توافق هسته‌ای می‌پیوندد. در همین راستا، وی برای تقویت و گسترش مفاد برجام تلاش کرد و در عین حال به سایر موضوعات نگران‌کننده از جمله؛ آزادی آمریکایی‌های بازداشت شده در ایران، محکوم کردن نقض حقوق بشر توسط ایران و کمک به شرکای منطقه‌ای ایالات متحده برای کاهش تنش‌ها و پایان دادن به درگیری‌های منطقه‌ای، از جمله؛ جنگ در یمن رسیدگی کرد. بخش سوم طرح بایدن، مقابله با «فعالیت‌های بی‌ثبات‌کننده» ایران، همکاری نزدیک با اسرائیل، استفاده از تحریم‌های هدفمند علیه «نقض حقوق بشر در ایران و حمایت این کشور از تروریسم» و برنامه موشک‌های بالستیک آن را شامل می‌شد.

این تلاش‌ها در مسیری موازی و غیر مرتبط با مذاکرات هسته‌ای انجام می‌شد (Rasooli Saniabadi, 2021: 141-142). بایدن معادله تعهد در برابر تعهد را به صراحت اعلام کرد. بایدن این سیاست را اینگونه تشریح کرد که اگر ایران با پایبندی کامل به برجام بازگردد؛ ایالات متحده نیز به توافق باز خواهد گشت. سپس از برجام به عنوان مبنایی برای یک توافق طولانی‌تر و قوی‌تر استفاده می‌کنیم و در مورد توافق‌های بعدی برای پوشش سایر زمینه‌های نگران‌کننده از جمله؛ زرادخانه موشکی ایران و تسلیحات هدایت شونده دقیق آن مذاکره می‌کنیم. اما مشکل اصلی در این زمینه اجرای اولین اقدام اعتمادسازی توسط هر یک از بازیگران بود. در این رابطه، ایران از آمریکا خواست که تحریم‌ها را لغو کند که بیش از ۱۵۰۰ مورد از آن‌ها در زمان ترامپ به عنوان مقدمه‌ای برای گفت‌وگوهای مستقیم اعمال شده‌اند؛ در حالی که ایالات متحده از ایران می‌خواست؛ ابتدا سطح غنی‌سازی اورانیوم را به میزان توافق شده در توافق ۲۰۱۵ محدود کند (Norman, 2021: 5). با این حال، از سرگیری مذاکرات هسته‌ای ایران با دو چالش عمده روبه‌رو بود: نخست این که ایالات متحده و ایران با تصمیم‌گیری در مورد این که، ابتدا کدام طرف مصالحه و سازش کند؛ فاصله زیادی داشتند. دوم این که دولت بایدن تنها پس از پایبندی کامل ایران به مفاد برجام می‌خواست تحریم‌ها را کاهش دهد؛ در حالی که ایران اصرار داشت که آمریکا باید همه تحریم‌ها را لغو کند و خسارت ایران را قبل از بازگشت به توافق هسته‌ای جبران کند (Tang & Pan, 2022: 201).

این در حالی است که ایران به هیچ وجه پیش شرط احیای توافق هسته‌ای را نپذیرفت. در ۲۱ مارس ۲۰۲۱، آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر ایران، اعلام کرد که بازگشت تدریجی به توافق وجود نخواهد داشت و «رویکرد گام به گام» را رد می‌کند و ایران تنها پس از لغو کامل تمام تحریم‌های هسته‌ای توسط ایالات متحده و راستی‌آزمایی اقدامات واشنگتن، مجدداً به تعهدات خود باز می‌گردد (Mousavian & Mahmoudieh, 2021: 132). این موضع قاطعانه رهبری ایران با افزایش چشمگیر غنی‌سازی اورانیوم در آوریل ۲۰۲۱ همراه شد. در ژانویه ۲۰۲۱، ایران فرایند غنی‌سازی اورانیوم تا ۲۰ درصد را آغاز کرد که بیش از حد تعیین شده در توافق هسته‌ای سال ۲۰۱۵ بود که این امر تلاشی برای تحت فشار قرار دادن دولت بایدن از سوی ایران بود. از اوت ۲۰۲۱، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی اعلام کرد که غنی‌سازی اورانیوم ایران نزدیک به درجه تسلیحاتی است. پس از پایان

برجام، ایران برنامه هسته‌ای خود را بدون شفافیت زیادی در روند توسعه خود از سر گرفت. تهران همچنین با بازگشت آمریکا به میز مذاکره، مجموعه‌ای از خواسته‌ها از جمله؛ حذف سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از فهرست سازمان‌های تروریستی را مطرح کرد. حصول اطمینان از اینکه واشنگتن دوباره به طور یکجانبه از توافق خارج نخواهد شد؛ اعطای زمان معین به ایران برای راستی آزمایی رفع تحریم‌ها و جبران خسارات چند میلیاردی ایران از تحریم‌های آمریکا از سال ۲۰۱۸ از جمله خواسته‌های ایران از آمریکا است. برآوردن هیچ یک از این خواسته‌ها آسان نیست. علاوه بر این، ایران خواهان تعلیق تمامی تحریم‌های غیرمرتبط با برجام مانند؛ تحریم‌های بانک مرکزی ایران و شرکت ملی نفتکش ایران است که از سوی ترامپ به حمایت از تروریسم متهم شدند؛ اما با برجام مرتبط نبودند (Tang & Pan, 2022: 194-203).

۵-۲- تهدید جلوه دادن برنامه صلح آمیز هسته‌ای ایران

بایدن بلافاصله پس از روی کار آمدن در نشست مشترک کنگره در آوریل ۲۰۲۱ اظهار داشت: «برنامه هسته‌ای ایران و کره شمالی، تهدیدی جدی برای امنیت آمریکا و امنیت جهان محسوب می‌شود. ما قصد داریم از نزدیک با متحدان خود برای مقابله با تهدیدات ناشی از هر دو کشور از طریق دیپلماسی و همچنین بازدارندگی شدید همکاری کنیم» (Wang & Hu, 2022: 440). بایدن با نکوهش سیاست انزواگرایی و یکجانبه‌گرایی ترامپ به ویژه در قبال برنامه هسته‌ای ایران، رویکرد دولت ترامپ در قبال ایران را یک فاجعه برای خود توصیف کرد و استدلال کرد که خروج ترامپ از برجام، ایران را از ساخت سلاح هسته‌ای دور نساخت. وی در مصاحبه با شبکه خبری سی‌بی‌اس‌ا^۱ گفت که تحریم‌های اقتصادی را برای بازگرداندن ایران به میز مذاکره لغو نخواهد کرد. در عوض، ایران باید ابتدا غنی‌سازی اورانیوم را متوقف کند. وی در ۱۹ فوریه ۲۰۲۱ در جریان سخنرانی در کنفرانس امنیتی مونیخ، دوباره این سیاست خود را اعلام کرد (Salama, 2021: 5).

به گفته بایدن، ترامپ نتوانست از قدرت هوشمند علیه ایران استفاده کند. او نزدیک‌ترین متحدان ما را نادیده گرفت و بدون برنامه برای توافقی که چشم‌ها و گوش‌های جهانیان را به برنامه هسته‌ای ایران دوخته بود و راه‌های ایران را برای دستیابی به سلاح هسته‌ای مسدود می‌کرد؛ به تنهایی پیش رفت. ایران برنامه هسته‌ای خود را از سر گرفت و تهاجمی‌تر شد و منطقه را به جنگ فاجعه‌بار دیگری نزدیک کرد. به طور خلاصه، تصمیمات ترامپ وضعیت ما را بسیار بدتر کرد» (Rasooli Saniabadi, 2021: 144).

از زمان ورود بایدن به کاخ سفید، تیم وی تلاش داشت تا موضع یکجانبه و محافظه کارانه ترامپ در مورد برنامه هسته‌ای ایران را تغییر دهد و توافق هسته‌ای ایران را بازگرداند. هدف از این تعدیل‌ها کاهش تنش در روابط ایران و آمریکا، تقویت امنیت منطقه‌ای در خاورمیانه، بازسازی اعتماد میان اعضای ناتو و بهبود وجهه بین‌المللی ایالات متحده بود. دولت بایدن همچنان پیام‌های مثبتی مبنی بر احیای توافق هسته‌ای ارسال می‌کرد و بر اهمیت دیپلماسی تأکید می‌کرد. بلینکن، وزیر امور خارجه آمریکا، معتقد بود که برجام به طور کامل به هدف خود در کوتاه‌مدت دست یافته است. با این حال، خروج ترامپ از برجام، برنامه هسته‌ای ایران را تهدیدی «خطرناک و

فوری» کرده است. بنابراین، نه تنها ایران باید به توافق هسته‌ای بازگردد؛ بلکه «بندهای موسوم به غروب آفتاب» نیز باید برای تمدید تاریخ انقضای بخش‌هایی از توافق بازنگری شود. در آوریل ۲۰۲۱، ایالات متحده علائمی از کاهش تحریم‌های خود علیه ایران را برای پیشبرد روند مذاکرات هسته‌ای ایران نشان داد. از نظر اقتصادی، دولت بایدن سیگنال‌های حسن نیت ارسال کرد. به عنوان مثال؛ ایالات متحده به ایران اجازه داد تا از دارایی‌های مسدود شده کره جنوبی برای بازپرداخت بدهی‌های سازمان ملل استفاده کند و با صندوق بین‌المللی پول موافقت کرد که برای کاهش کووید-۱۹ به ایران وام بدهد. سیاست بایدن در قبال ایران به دنبال رفع تحریم‌ها و از سرگیری مذاکرات هسته‌ای بود. با این وجود، واشنگتن از فشار بر ایران دست نکشید و هیچ نشانه‌ای از لغو تحریم‌ها علیه ایران نشان نداد؛ زیرا روابط دوجانبه را با تعامل بیشتر حفظ کرد. دولت بایدن برای دستیابی به توافقی طولانی‌تر، جدیدتر و گسترده‌تر از رویکرد چماق و هویج استفاده کرد (Tang & Pan, 2022: 197-198).

۵-۳- به کارگیری قدرت هوشمندانه در قبال ایران

بایدن و مقامات بلندپایه دولتی وی مانند؛ بلینکن و سالیوان، همگی در دولت اوپاما خدمت کرده‌اند؛ اما سیاست خاورمیانه‌ای دولت بایدن ادامه سیاست خاورمیانه‌ای دولت اوپاما نبود. بایدن با اصلاح رویکرد سختگیرانه دولت ترامپ در قبال برنامه هسته‌ای ایران؛ به راه اوپاما باز نگشت؛ بلکه بر اساس نیازهای راهبردی کنونی آمریکا در خاورمیانه و رابطه با متحدان منطقه‌ای واشنگتن، سیاست خارجی انعطاف‌پذیری با تدابیر نرم و سخت اتخاذ کرد که آمریکا را قادر میکرد تا سرمایه‌گذاری استراتژیک دقیق‌تری در موضوع هسته‌ای ایران داشته باشد. بایدن به شدت هژمونی آمریکا در خاورمیانه را حفظ کرد و در عین حال، تغییر استراتژیک دو رئیس جمهور قبلی به سمت شرق را به سرعت ادامه داد و نقش تکیه‌گاه متحدان سنتی منطقه‌ای در مهار توسعه ایران را به درستی حفظ داد (Wang & Hu, 2022: 446).

همانطور که گفته شد؛ قدرت هوشمند به ترکیب استراتژی‌های قدرت سخت و قدرت نرم اشاره دارد. در دولت بایدن این به معنای استفاده هم‌زمان از دیپلماسی و تحریم بود. در این میان، بایدن بر خلاف ترامپ، بارها اذعان داشت؛ مسئله هسته‌ای ایران باید با گفتگو و دیپلماسی مذاکره با چاشنی تحریم و فشارهای اقتصادی صورت پذیرد تا سران ایران ناچاراً و از روی اضطرار مجاب به پذیرش شروط ایالات متحده گردند. وی حتی در دیدار با سران رژیم صهیونیستی اذعان داشت؛ آخرین گزینه برای مهار و بازدارندگی ایران هسته‌ای، مسئله جنگ خواهد بود. بنابراین سیاست تنش‌زایی، تعمیق جنگ سرد، تهدید به اعزام جنگنده‌های دریایی و هوایی به خلیج فارس و... در سیاست‌های بایدن در قبال برنامه‌های هسته‌ای ایران دیده نمی‌گردد (Rezaei Mirghaed & Others, 2023: 249). از نظر مقامات دولت بایدن، به کارگیری اجبار و فشار می‌تواند باعث متقاعد شدن ایران برای پذیرش شروط جدید در احیای برجام و عدم توسعه برنامه موشکی و نظامی در وهله بعدی شود. بنابراین، طیفی از راهکارهای دیپلماتیک در کنار راهکارهای مبتنی بر تحریم و فشار بر ایران در مجامع بین‌المللی همچنان در دستور کار دولت بایدن بوده است.

سیاست هسته‌ای دولت بایدن در قبال ایران دارای ابعاد جامع و بلندمدت بود. جامعیت در دو جنبه منعکس می‌شود: از یکسو، در اجرای سیاست هسته‌ای در قبال ایران، دولت بایدن بر استفاده همه‌جانبه از ابزارهای

اقتصادی و نظامی و هماهنگی قدرت نرم و قدرت سخت تأکید داشت. در حالی که عملاً ایران را مجبور به تجدیدنظر در توافق جدید می‌کرد؛ مانع از خروج کامل ایران از مذاکرات به دلیل فشار یکجانبه آمریکا می‌شد. این بدان معناست که قدرت سخت همچنان یکی از مؤلفه‌های مهم سیاست دولت بایدن در قبال ایران بود؛ اما رادیکالیزه شدن آن در مقایسه با دولت ترامپ گند شد. علاوه بر این، با وجود اینکه بایدن و برخی از مقامات ارشد دولت وی در دولت اوپاما خدمت کرده بودند؛ در شرایط نامساعد خاورمیانه، همچنان لازم بود ایالات متحده قدرت سخت و حضور نظامی خود را حفظ کند. سیاست‌های اتخاذ شده توسط دولت اوپاما برای تأکید بر تسهیل روابط با ایران برای ترویج تجدید توافق هسته‌ای ایران دشوار بوده است؛ اما اصرار بر چندجانبه‌گرایی در دوران دولت اوپاما به دولت بایدن به ارث رسید. در مورد مسأله ایران، دولت بایدن استفاده از زور را در عین پایبندی به گفتوگوهای چندجانبه رد نمی‌کرد (Niu, 2021: 91). قدرت‌هوشمند؛ شامل استفاده راهبردی از دیپلماسی، اقناع، ظرفیت‌سازی و طرح قدرت و نفوذ به روش‌هایی است که مقرون به صرفه و دارای مشروعیت سیاسی و اجتماعی است که اساساً هم نیروی نظامی و هم همه اشکال دیپلماسی را شامل می‌شود (Crocker & Others, 2007: 13). بر اساس این تعریف، بایدن در طول مبارزات انتخاباتی ۲۰۲۰ آمریکا مدعی شد که «راه‌هوشمندانه‌تری برای سخت‌گیری در قبال ایران» وجود دارد. وی سعی کرد تعادلی بین تقابل و همکاری گزینشی برای دفاع از منافع حیاتی آمریکا برای مقابله با تهدیدها و سوءاستفاده‌ها ایجاد کند؛ اما در عین حال با ایران «در صورتی که این کار به نفع آمریکا باشد» درگیر شود (Lieber, 2021: 7).

در واقع، اهداف و ابزار اجرای سیاست هسته‌ای دولت بایدن در قبال ایران اساساً با دولت ترامپ تفاوت چندانی نداشت. حسین امیر عبداللهیان، وزیر امور خارجه ایران، در ۲۴ سپتامبر ۲۰۲۱، هنگام گفت‌وگو با آنتونیو گوترش^۱، دبیرکل سازمان ملل متحد، در مورد موضوع هسته‌ای ایران و شرایط منطقه، خاطر نشان کرد که متأسفانه اقدامات دولت بایدن در قبال توافق هسته‌ای ایران سازنده نبود. اگرچه بایدن به صورت شفاهی از سیاست‌های ترامپ انتقاد کرد؛ اما در عمل نیز سیاست‌های ترامپ را در قبال ایران اتخاذ کرد (Wang & Hu, 2022: 441). بدین ترتیب، بر اساس اجماع کلی ایالات متحده برای سخت‌گیری با ایران، قدرت سخت همچنان پشتوانه مهمی برای سیاست دولت آمریکا در قبال ایران است که این امر بیانگر راهبرد دوگانه دیپلماسی و فشار از سوی دولت بایدن در قبال تهران بود.

۴-۵- اتخاذ سیاست بلندمدت و اثبات در قبال ایران

علاوه بر جامعیت در سیاست هسته‌ای دولت بایدن در قبال ایران، ماهیت بلندمدت آن نیز آن را از سیاست‌های دولت ترامپ متمایز می‌کند. در مقایسه با دولت ترامپ که ترجیح می‌داد به سرعت به منافع اقتصادی مطلوبی دست پیدا کند؛ دولت بایدن در برنامه‌ریزی وضعیت کلی مهارت بیشتری داشت. دوره زمانی مورد نیاز برای برنامه‌ریزی استراتژیک به طور کلی طولانی‌تر است و دولت بایدن ترجیح می‌داد زمان طولانی‌تری را برای دستیابی به نتایج پایدار اختصاص دهد که به ویژه در خاورمیانه که دارای شرایطی

پیچیده و متغیر است؛ بسیار مهم است. دولت بایدن و تیم رهبری آن به صراحت اعلام کردند که تضمین عدم اشاعه هسته‌ای و امضای مجدد توافق هسته‌ای ایران، اهداف اساسی سیاست خاورمیانه‌ای آن است. اما همان‌طور که نایسان رفعتی^۱، محقق آمریکایی، بیان داشت؛ تا زمانی که بنیست تاکتیکی همچنان وجود دارد؛ پایبندی کامل به الزامات توافق برای ایالات متحده و ایران هنوز دور از دسترس است. بایدن در صدد اتخاذ سیاست‌هایی در قبال ایران بود که به طور مؤثر می‌توانست بی‌اعتمادی بین آمریکا و ایران در سه سال گذشته را تحت فشار شدید کاهش دهد و تمایل ایران را برای بازگشت به مذاکرات از طریق اتخاذ یک سیاست بلندمدت و باثبات در قبال تهران تقویت کند (Rafati, 2021: 7). دولت بایدن یک استراتژی سه-جانبه را برای مقابله با این بنیست اتخاذ کرد. بایدن موافقت کرد که به تلاش‌های چندجانبه برای احیای توافق با ایران، لغو برخی تحریم‌ها علیه ایران و کاهش محدودیت‌های سفر دیپلمات‌های ایرانی بازگردد (Nadeem Mirza & Others, 2022: 27).

۵-۵- ایجاد تحریم‌های هدفمند علیه ایران

طی دو دهه گذشته، تحریم‌ها به ابزار اساسی سیاست خارجی آمریکا تبدیل شده است. تحریم‌ها اغلب به عنوان جایگزینی برای استفاده از نیروی نظامی در تعقیب اهداف سیاستی خاص مانند؛ عدم اشاعه تسلیحات هسته‌ای دیده می‌شوند. ایالات متحده بیش از هر قدرت دیگری منابع خود را به توسعه تحریم‌ها به عنوان ابزار اصلی سیاست خارجی اختصاص داده است و از موقعیت غالب دلار آمریکا در اقتصاد جهانی استفاده می‌کند (Batmanghelidj & Rouhi, 2021: 185). دولت بایدن از تحریم‌های اقتصادی و بازدارندگی نظامی برای پیشبرد سیاست هسته‌ای خود در قبال ایران به صورت مرتب استفاده کرد؛ اما تأکید وی بر این دو روش با دولت‌های اوباما و ترامپ کاملاً متفاوت بود. در گذشته، آمریکا عمدتاً با متحد کردن برخی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا برای اعمال تحریم‌ها علیه ایران، سعی در تخریب نظام تجاری و نظام مالی ایران داشت و در نتیجه بحران سیاسی و اقتصادی داخلی ایران را به راه انداخت و از این طریق فشارهای اقتصادی و سیاسی مستمری را بر دولت ایران وارد کرد. واشنگتن هم‌زمان با حفظ حضور نظامی خود در غرب آسیا و عملیات نظامی در مقیاس کوچک، فشار امنیتی بر ایران ایجاد کرد. دولت بایدن این سیاست را دنبال کرد و در عین حال تأکید بیشتری بر بازدارندگی دولت ایران از طریق «دموکراسی» و «حقوق بشر» داشت (Wang & Hu, 2022: 440).

بایدن بیان داشت: «ما به استفاده از تحریم‌های هدفمند علیه نقض حقوق بشر در ایران، حمایت این کشور از تروریسم و برنامه موشک‌های بالستیک ادامه خواهیم داد. در عوض، ما فرض می‌کنیم که تحریم‌ها همچنان ابزار مهم سیاست منع اشاعه ایالات متحده در رابطه با فعالیت‌های هسته‌ای ایران خواهد بود». وی اذعان داشت که آماده دفاع از منافع حیاتی ایالات متحده و نیروهای آمریکایی است؛ همچنین آماده است «در صورتی که ایران گام‌هایی برای نشان دادن آمادگی خود بردارد؛ مسیر دیپلماسی را طی کند» (Rasooli Saniabadi, 2021: 145). بنابراین دیپلماسی دولت بایدن از یکطرف، باب گفتگو و مذاکره

را باز نگه داشت و در عین حال به دنبال آن بود تا با هماهنگی با متحدان خود، تحریم‌های دوجانبه و چندجانبه را علیه تهران افزایش دهد. این تحریم‌ها بیشتر در ارتباط با اقدامات علیه نهادهایی بود که حامی برنامه‌های هسته‌ای و موشکی در نظر گرفته می‌شدند. از طرفی دیگر، توسعه دانش هسته‌ای در ایران و غنی‌سازی در سطوح بالا باعث شد تا دولت بایدن نیز در عین تلاش برای احیای برجام و یا شکل‌گیری توافقی جدید، از فشار بر ایران نیز بهره‌برد و خود را با دولت‌هایی که خواستار تحریم و فشار اقتصادی و یا زنده نگه داشتن گزینه نظامی بر علیه ایران هستند؛ همسو نشان دهد (Dubwitz & Kittrie, 2023: 8-9). از اینرو، تأکید دولت بایدن بر گفت‌وگو با ایران، بیشتر یک وسیله بود و هدف اساسی آن همچنان ایجاد تحریم و فشار و جلوگیری از گسترش توان اقتصادی و نظامی ایران به عنوان کانون تهدید هژمونی آمریکا در خاورمیانه و امنیت متحدان منطقه‌ای واشنگتن بود.

۵-۶- تسری و توسعه دادن مفاد برجام

هدف آمریکا از بازگشت به برجام، گشودن راه و آماده کردن بستر لازم برای مذاکره درباره موضوعات دیگری به جز اجرای کامل برجام توسط ایران است. بایدن در یادداشتی که در ماه سپتامبر سال ۲۰۲۰ در وبگاه سی‌ان‌ان نوشت، هدف از بازگشت به برجام را اینگونه توضیح داد: «ایالات متحده آمریکا به عنوان نقطه آغازی برای مذاکرات بعدی، به توافق برجام باز خواهد گشت. بایدن بعد از پیروزی در انتخابات، بیان داشت: «ما با مشورت متحدان و شرکای خود وارد مذاکرات و توافقات بعدی خواهیم شد تا با تقویت و توسعه مواد برجام به ویژه بندهای موسوم به «غروب آفتاب»، محدودیت‌ها و قیدوبندهای هسته‌ای ایران را سفت‌تر و طولانی‌تر کنیم». بلیکنک نیز هدف و کارکرد بازگشت آمریکا به برجام در این مرحله را تقویت و تعمیق و طولانی‌تر کردن زمان برجام توصیف کرد. وی اذعان داشت: «اگر ایران به رعایت کامل توافق هسته‌ای باز گردد؛ بایدن تلاش خواهد کرد تا بر اساس آن، برجام را قوی‌تر و طولانی‌تر کند». سالیوان هم استدلال کرد؛ بازگشت آمریکا به برجام و برداشته شدن تحریم‌ها، اساس لازم برای «مذاکره بعدی» در زمینه موضوعات و مسائل گسترده‌تر را فراهم می‌کند (Tajik, 2022: 30-31). دولت بایدن سعی کرد مفاد بیشتری را به برجام اضافه کند تا به یک توافق جدید گسترده‌تر و قوی‌تر دست یابد. اول این که ایالات متحده در تلاش بود تا قرارداد جدید را طولانی‌تر کند. برجام فعلی ۲۵ سال پس از روز اجرایی شدن منقضی می‌شود. این امر نه تنها نشان‌دهنده عمر محدود توافق است؛ بلکه عدم تعهد امضاءکنندگان را نیز نشان می‌دهد. بنابراین، دولت بایدن معتقد بود که تنها مقررات طولانی‌مدت می‌تواند جاه‌طلبی هسته‌ای ایران را مهار کند. دوم این که ایالات متحده خواهان محدودیت‌های بیشتر بر برنامه هسته‌ای ایران بود. دولت آمریکا فکر می‌کرد برجام فاقد محدودیت‌هایی در زمینه فناوری سانتریفیوژها، برنامه موشکی ایران و جاه‌طلبی‌های منطقه‌ای این کشور است (Tang & Pan, 2022: 202).

بایدن در مصاحبه با فرید زکریا، تصریح کرد که پس از بازگشت آمریکا به برجام، برنامه موشکی ایران یکی

از دستورکارهای مذاکراتی است. بایدن نیز در مصاحبه با توماس فریدمن^۱، گفت که او با مشورت و همکاری با سایر اعضای گروه ۵+۱ وارد مذاکراتی می‌شود که علاوه بر تقویت و تحکیم برجام، برنامه موشکی ایران را نیز در بر می‌گیرد (Tale'i Hoor, 2023:165). بایدن در جایی دیگر نیز تأکید کرد که «ما با متحدان خود کار خواهیم کرد تا مواد توافق‌هسته‌ای ایران را تقویت و توسعه دهیم؛ در عین حالی که به سایر موضوعات و مسائل نگران‌کننده نیز می‌پردازیم» (Biden, 2020: 4). از نظر بایدن و تیم سیاست خارجی وی، مهار و محدودسازی نفوذ منطقه‌ای ایران، جزئی از فرایند کنترل تسلیحاتی ایران است که باید درباره آن مذاکره کرد. لذا مذاکرات منطقه‌ای یکی از عناصر سیاست بایدن در قبال ایران بود. بایدن آشکارا بیان کرد که با استفاده از اهرم دیپلماسی فعال و اجماع‌سازی بین‌المللی حول سیاست آمریکا در قبال تهران، به طور مؤثرتری با رفتار مضر و مخرب و فعالیت بی‌ثبات‌کننده ایران در منطقه مقابله می‌کند تا آن را به عقب براند (Tale'i Hoor, 2023:166). در واقع، بازگشت بایدن به برجام، سنگ بنایی برای تقویت و توسعه مفاد و طولانی کردن زمان آن و نقطه عزیمت و سکوی پرتابی برای تسری برجام به حوزه‌های موشکی و منطقه‌ای بود.

۵-۷- به بن بست رسیدن مذاکرات برجامی

بایدن با وعده بازگرداندن آمریکا به توافق هسته‌ای با ایران، روی کار آمد؛ ولی انجام این کار برای دولت وی، تا حدی به دلیل سیاست‌های پیچیده پیرامون توافق در واشنگتن و تهران، همچنین تیرگی روابط بین دو کشور که در دوره ترامپ به شدت بدتر شده بود؛ دشوار بود. آمریکا تلاش می‌کرد تا به برجام بازگردد و ایران را وادار به تبعیت از محدودیت‌های مربوط به برنامه هسته‌ای خود کند؛ اما همان‌گونه مذاکره به بن بست رسیده است و حتی در صورت احیای برجام، هیچ نشانه‌ای از تمایل ایران برای دادن امتیاز در سیاست منطقه‌ای خود و توسعه توان موشکی کشور دیده نمی‌شود. دولت بایدن اذعان می‌کرد که سیاست آمریکا، ایران را به سمت نزدیکی با روسیه و چین سوق داده است (Rahimi, 2024: 245). دولت بایدن در پی توافق هسته‌ای و مماشات در روابط آمریکا با ایران بود؛ ولی چنین تعدیل‌هایی با مخالفت محافظه‌کاران داخلی و هم‌پیمانان خاورمیانه آن مواجه شد. بر خلاف وضعیت امنیت منطقه‌ای و شرایط مذاکره در ۲۰۱۵، مذاکرات کنونی هسته‌ای ایران وارد بن بست شده و سبب بروز اختلاف‌هایی بین ایران و آمریکا شده است. روابط ایران با آمریکا به جای تشدید بیشتر تنش‌ها و حتی شروع جنگ، در وضعیت «مقاومت در برابر فشار قرار دارد. با این حال، دولت بایدن برای حل مشکلات باقی مانده برنامه هسته‌ای ایران به راهبرد جامع تری نیاز داشت. دولت بایدن انگیزه‌هایی برای بهبود روابط ایران و آمریکا و بازگرداندن توافق هسته‌ای ایران داشت. با این حال، با محدودیت‌هایی از سوی سیاست داخلی و بی‌اعتمادی ایران به آمریکا مواجه بود. تندروهای داخلی، دولت بایدن را تحت فشار قرار دادند تا مواضع سختی در برابر ایران اتخاذ کند. دولت بایدن باید از طریق همکاری، منافع ایران را تضمین می‌کرد و به توسعه اجتماعی و معیشت مردم در ایران توجه بیشتری می‌کرد (Tang, & Pan, 2022: 207-208). امیدهای دولت بایدن برای دستیابی به توافقی بهتر با مفاد اصلاح شده در زمینه

سیاست منطقه‌ای ایران و برنامه موشکی آن، غیر واقعی بود و پنجره ادامه گفتگو و مذاکره برای مدت طولانی بسته شد. مخالفت داخلی با سیاست‌های بایدن مانع از احیای برجام شد. برای دولت دموکرات آمریکا احیای برجام منطقی به نظر می‌رسید؛ ولی در واقع، همه چیز پیچیده‌تر به نظر می‌رسید و نه تنها به دلیل مخالفت در کنگره، وضعیت جهان و به ویژه خاورمیانه (جنگ ۲۰۲۳ اسرائیل و حماس)، دستخوش تغییرات محسوسی شده بود که اجازه نمی‌داد کاخ سفید به راحتی به این توافق بازگردد (Rahimi, 2024: 246-247).

۶- نگرانی اسرائیل و کشورهای محافظه کار منطقه از بازگشت بایدن به برجام

ظهور ایران در سطح منطقه‌ای و تلاش‌های آن برای دستیابی به توانایی‌های هسته‌ای، دیدگاه امنیتی اسرائیل را نسبت به منطقه عربی تغییر داده و تلاؤیو در پی جایگزینی برخی تهدیدهای سنتی با تهدیدهای نوین شده است. در این رابطه، کنفرانس هرتزلیا^۱ در سال ۲۰۲۰ به عنوان یکی از مهم‌ترین رویدادهایی که سیاست امنیتی اسرائیل را شکل می‌دهد؛ بر دو نگرانی اصلی تلاؤیو متمرکز بود که یکی از آن‌ها تولید سلاح هسته‌ای و هژمونی منطقه‌ای ایران بود. نگرانی اسرائیل این است که در صورت وقوع چنین اتفاقی، وضعیت توازن قدرت بین ایران و اسرائیل به دینامیک جدید منطقه‌ای تبدیل می‌شود که اسرائیل به شدت نگران پیامدهای آن است (Borhani & Hosseini, 2021: 54). هم‌زمان با افزایش احتمال توافق میان تهران و واشنگتن در تابستان ۱۴۰۱، تلاش‌های رژیم صهیونیستی جهت اعمال فشار بر دولت بایدن برای جلوگیری از لغو تحریم‌ها بیش از پیش شدت گرفت. بدین منظور بنی گانتز^۲، وزیر دفاع رژیم صهیونیستی، سوم شهریور ۱۴۰۱ برای اعمال فشار و به شکست کشاندن توافق نامه برجام به آمریکا سفر کرد. همچنین یائیر لاپید^۳، نخست‌وزیر پیشین اسرائیل، ۱۱ شهریور همان سال به آلمان سفر کرد و با مقامات این کشور درباره برنامه هسته‌ای ایران بحث و گفتگو کرد. مجموعه این فشارها از طرف رژیم صهیونیستی، یکی از دلایل تعلل در پاسخدهی آمریکا و سردرگمی آن‌ها در مقابل خواسته‌های به حق ایران بوده است. در همین راستا، لاپید، سوم شهریور ماه ۱۴۰۱ ادعا کرد که «آمریکایی‌ها بعد از تقاضای رژیم صهیونیستی موضع سخت‌گیرانه‌تری در قبال برجام اتخاذ کرده‌اند. همچنین در ۱۰ شهریور ماه ۱۴۰۱، بیش از ۵۰۰۰ مقام امنیتی سابق رژیم صهیونیستی با امضای نامه‌ای خطاب به بایدن، از وی خواستند توافق جدیدی با ایران امضاء نکند. آن‌ها در نامه مذکور مدعی شدند؛ توافق برای امنیت آمریکا، اسرائیل و جهان به دلایل بسیار فاجعه‌بار است. این نامه از سوی «انجمن دفاع و امنیت اسرائیل»، مأموران ارشد همه شاخه‌های نیروهای مسلح این رژیم، آژانس‌های امنیتی و اجرای قانون، محققان، دانشگاهیان و... را شامل می‌شود. به ادعای این انجمن، «احیای برجام به ایران راه قانونی شفاف برای دستیابی به سلاح اتمی تا سال ۲۰۳۱ را می‌دهد و هیچ ابزاری برای ممانعت از آن به امضاءکنندگان ارائه نمی‌کند. به ادعای آن‌ها این توافق باعث مسابقه هسته‌ای منطقه‌ای می‌شود که کشورهایی مثل مصر، عربستان سعودی و... را مجبور می‌کند برای کاهش تهدیدات

1. Herzliya

2. Benny Gantz

3. Yair Lapid

ایران، یا این سلاح را توسعه دهند یا به دست آورند (olfati & Others, 2024: 25-26).

با توجه به اینکه توافق هسته‌ای ایران مؤثرترین راه ممکن برای حل مسأله هسته‌ای ایران است که توسط آمریکا و جامعه بین‌المللی و حتی ایران به رسمیت شناخته شده است؛ دولت بایدن متوجه شده بود که روابط بسیار نزدیک آمریکا و اسرائیل و بدتر شدن مداوم روابط ایران و اسرائیل ممکن است مانع مشارکت آمریکا در مذاکرات بر سر توافقنامه جدید هسته‌ای ایران شود. بنابراین، دولت بایدن روابط بسیار نزدیک بین آمریکا و اسرائیل در دوره ترامپ را تعدیل کرد. علاوه بر این، کاهش نسبی توازن قدرت بین عربستان سعودی و ایران و پیشرفت در روابط اعراب و اسرائیل در سال ۲۰۲۰ نیز به عوامل راهبردی تبدیل شد که دولت بایدن باید در هنگام تدوین سیاست خود در مورد ایران در نظر می‌گرفت. از سال ۲۰۱۷، قدرت عربستان سعودی حتی بیشتر از دوره دولت اوباما کاهش یافته است. استفاده از قدرت سخت مانند حمایت از متحدان منطقه‌ای آمریکا و کمک نظامی بالا در دوران دولت ترامپ به عربستان سعودی کمک کرد تا نفوذ سنتی خود را در جهان عرب و امور منطقه حفظ کند. در مجموع، در حالی که بازگشت دولت بایدن به توافق هسته‌ای ایران، بیشتر با منافع اتحادیه اروپا و شروط آن مطابقت داشت؛ نظم بین‌المللی جدید باعث وحشت اسرائیل و کشورهای عربی و تضعیف نفوذ آمریکا در ائتلاف خاورمیانه شد (Jiang, 2021: 89). بر این اساس، اسرائیل و عربستان سعودی، نمی‌خواستند آمریکا به توافق هسته‌ای ایران بازگردد و ابراز امیدواری می‌کردند که واشنگتن موشک‌های بالستیک ایران و بی‌ثباتی احتمالی منطقه‌ای ایران را به عنوان موضوعاتی برای مذاکره مجدد بین آمریکا و ایران فهرست کند. اسرائیل حتی اعلام کرد که امکان اقدام نظامی علیه تأسیسات هسته‌ای ایران را رد نمی‌کند (Tang, 2022: 31). این در حالی است که ایران هرگز نمی‌پذیرد که موشک‌های بالستیک و حمایت از متحدان خود در سراسر منطقه را موضوع مذاکرات چندجانبه قرار دهد؛ زیرا این‌ها ستون‌های اصلی سیاست بازدارندگی و دفاعی آن هستند (El-106). بنابراین تل‌آویو و دیگر کشورهای محافظه‌کار عربی ضمن ممانعت از احیای برجام و مذاکرات جدید و نیز فشار به شورای حکام و دیگر طرف‌های مذاکره، در تلاش هستند تا پرونده هسته‌ای را به شورای امنیت کشانده و از این طریق مانع از پیشرفت برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای ایران شوند. البته باید اذعان داشت که این خطر همواره وجود دارد که اسرائیل هر لحظه دست به اقداماتی همچون ترور دانشمندان و انفجار و تخریب در تأسیسات هسته‌ای ایران بزند.

۷- نقش اروپا در تسهیل دیپلماسی هسته‌ای میان تهران و واشنگتن

مسأله هسته‌ای ایران برای اتحادیه اروپا موضوعی مهم و راهبردی است. اروپا بین سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۵، نقش مهمی در تسهیل دیپلماسی هسته‌ای ایران و آمریکا و در نهایت توافق نامه برجام داشت. پس از اینکه ترامپ در سال ۲۰۱۸ تصمیم گرفت از برجام خارج شود و به حداکثر فشار اقتصادی بازگردد؛ اروپایی‌ها سعی کردند فضایی را برای تعامل آمریکا و ایران ایجاد کنند. اگرچه ناموفق بودند؛ با این وجود توانسته‌اند برای هر دو طرف مرتبط باقی بمانند. چشم‌انداز عادی‌سازی روابط اقتصادی با اروپا، انگیزه‌ای برای ایران فراهم کرده است که به دنبال سلاح‌های هسته‌ای نباشد. در مورد ایالات متحده، توافق هسته‌ای که به کمک اروپا هنوز به

طور رسمی وجود دارد؛ تنها چارچوب موجود برای مشارکت مجدد ایران در دیپلماسی هسته‌ای است. بنابراین نادیده گرفتن تلاش‌های اروپا به عنوان عنصری بی اثر، نادرست است؛ زیرا اروپایی‌ها در دفاع از توافق هسته‌ای، پُل دیپلماتیک را برای تعامل مجدد آمریکا و ایران حفظ کرده‌اند (Alcaro, 2021: 55). بایدن به تجدید روابط ترانس-آتلانتیک با متحدان طبیعی ایالات متحده اهمیت زیادی می‌داد. این دکترین استراتژیک بایدن بود و برای بسیاری از موضوعات در دستور کار وی، از مسائل فرامرزی مانند؛ آب و هوا، بیماری‌های همه‌گیر و مهاجرت گرفته تا روابط با روسیه و چین و همچنین مسأله ایران ضروری بود. در دوران ترامپ، ایران از تنش بین ایالات متحده و متحدان اروپایی‌اش سود بُرد و حتی سیاستی را باهدف حفظ اروپا در کنار خود به عنوان بخشی از تلاش‌هایش برای منزوی کردن واشنگتن اتخاذ کرد. این سیاست ایران نتایج قابل توجهی داشت که هم در آرای کشورهای اروپایی در شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه تمدید تحریم تسلیحاتی ایران در اکتبر ۲۰۲۰ و هم در مخالفت آن‌ها با تلاش آمریکا برای بازگرداندن تحریم‌های شورای امنیت توسط آمریکا نشان داده شد. با استفاده از مکانیزم اسنپ‌بک^۱، همان‌طور که کورنلیوس آدبهر^۲، پیشنهاد می‌کرد؛ آنچه اکنون در درجه اول و مهم‌تر از همه مورد نیاز است؛ یک موقعیت اروپایی تثبیت‌شده و سپس یک موقعیت مشترک فراآتلانتیکی است که شاید بتواند شکاف بی‌اعتمادی را که بین ایران و ایالات متحده وجود دارد؛ پُر کند. در این راستا، هانس یاکوب شیندلر^۳، این احتمال را مطرح می‌کرد که دولت بایدن از مکانیسم اینستکس^۴ برای انجام نقل و انتقالات پولی برای خرید دارو و غذا به عنوان اولین گام در تسهیل تجارت ایران و همچنین به عنوان اقدامی فوری برای اعتمادسازی استفاده کند (Shine, 2021: 11-12).

اعضای E۳ خواهان یک جدول زمانی سریع‌تر از توافق هستند تا بتوانند به فرصت‌های اقتصادی بیشتری در ایران دسترسی داشته باشند. اتحادیه اروپا دومین شریک تجاری ایران است. برخلاف دیپلماسی ایالات متحده که تمایلی به استفاده از تحریم‌های اقتصادی و تهدیدات نظامی دارد؛ رویه دیپلماتیک اتحادیه اروپا هنجاری است. نقش E۳ چه در امضای برجام در سال ۲۰۱۵ و چه در بازسازی توافق هسته‌ای ایران، سازنده بوده است. در واکنش به خروج ترامپ از برجام و اعمال مجدد تحریم‌ها، اتحادیه اروپا مکانیسم حل اختلاف در برجام، موسوم به مکانیسم ماشه را مجدداً فعال کرد. آن‌ها یک کانال پرداخت به نام اینستکس^۵ با ایران راه‌اندازی کردند و به گفتگوهای خود با ایران درباره برنامه موشک‌های بالستیک ادامه دادند. این امر دولت ترامپ را ناامید کرد و به تشدید تحریم‌های ثانویه علیه ایران انجامید (Tang & Pan, 2022: 206). در اواخر مه ۲۰۱۸، فدریکا موگرینی^۶، نماینده عالی اتحادیه اروپا، متعهد شد که اتحادیه اروپا به تجارت با ایران ادامه خواهد داد، از ظرفیت ایران برای صادرات هیدروکربن اطمینان حاصل می‌کند، دسترسی ایران به بازارهای مالی اتحادیه اروپا را دست نخورده نگه می‌دارد و حمل و نقل

1. snapback

2. Cornelius Adbar

3. Hans Jacob Schindler

4. instax

5. Instex

6. Federica Mogherini

دریایی، هوایی، زمینی و ریلی با ایران را حفظ خواهد کرد. برای اروپایی‌ها، حل و فصل موفقیت آمیز مناقشه هسته‌ای ایران نیز ابزاری برای دستیابی مجدد به بازار ایران، به‌ویژه در زمینه انرژی سودآور و ایجاد فضایی مناسب‌تر برای گفت‌وگوی سیاسی با تهران در زمینه طیف وسیعی از موضوعات شامل؛ بحران‌های منطقه‌ای و حقوق انسانی است (Alcaro, 2021: 56-63). با این حال، از آنجایی که اروپا هنوز استقلال سیاسی و اقتصادی از ایالات متحده ندارد؛ ابزارهای کمی برای تلاش جهت حفظ توافق هسته‌ای در برابر فشارهای ایالات متحده در دسترس داشته است.

۸- نتیجه‌گیری

بایدن با ورود به کاخ سفید، بیان داشت که سیاست فشار حداکثری ترامپ علیه ایران در دستیابی به اهداف خود ناموفق بوده است. لذا برای رهایی از این راهبرد شکست خورده باید سیاست نوینی تدوین و اجرا کرد که اهداف و منافع راهبردی آمریکا را تأمین کند. بایدن قبل و بعد از انتخابات ۲۰۲۰ آمریکا نشان داد که در صورت بازگشت ایران به برجام، آمریکا نیز به این توافق باز خواهد گشت؛ این در حالی است که تهران اصرار داشت که واشنگتن باید تمام تحریم‌ها را قبل از بازگشت به توافق اولیه لغو کند. در همه حوزه‌ها دولت بایدن قصد داشت؛ بر اساس سیاست چماق و هویج‌هزینه‌های ایران را بالا ببرد. ارکان اصلی سیاست چماق، همان تهدید و تحریم است. برای مثال قطعنامه ۱۹۹۶ بارها از سوی دولت‌های مختلف آمریکا از جمله دولت بایدن تمدید شده است. ولی راهبرد بایدن در برابر ایران، یک بخش دیگر یعنی هویج نیز داشت که واشنگتن بر اساس آن درخواست اعتمادسازی و رفع مشکلات با ایران از طریق مذاکره را مطرح کرد. دولت بایدن وعده داد از برجام به عنوان سکویی برای رسیدگی به نفوذ منطقه‌ای و مسائل موشکی ایران استفاده کند و در کنار استفاده از دیپلماسی به صورت هم‌زمان از ابزار تحریم در چارچوب قدرت هوشمند برای پیشبرد اهداف و منافع واشنگتن بهره ببرد. این امر نشان داد که حل مسأله هسته‌ای ایران با پیچیدگی همراه است؛ زیرا منافع اصلی دو کشور باهم سازگار نیست. دولت بایدن، سیاستی مرحله‌ای و گام به گام را اتخاذ و اجرا کرد که هر سه موضوع راهبردی، برنامه هسته‌ای، توان موشکی و نفوذ منطقه‌ای ایران را شامل می‌شد؛ به گونه‌ای که با بازگشت به برجام، در گام نخست، سعی می‌کرد از راه شراکت با اروپا، همکاری با چین و روسیه و استفاده از ظرفیت‌های نهادهای بین‌المللی، برنامه هسته‌ای ایران را مهار کند؛ سپس، مفاد برجام را توسعه داده و برنامه موشکی ایران را محدود و مقید کند و سرانجام، نفوذ منطقه‌ای ایران را مهار کند. بنابراین، واقعیت آن است که سیاست بازگشت بایدن به برجام مسیر پر پیچ و خمی داشت؛ به گونه‌ای که به فرض بازگشت بدون قید و شرط واشنگتن به برجام، احتمال بروز اختلاف نظر بین ایران و آمریکا در زمینه چگونگی انجام تعهدات بسیار بالا بود. از این رو، بازگشت بایدن به برجام به منزله پایان منازعه ایران و آمریکا و حتی خاتمه پیدا کردن پرونده هسته‌ای ایران نبود.

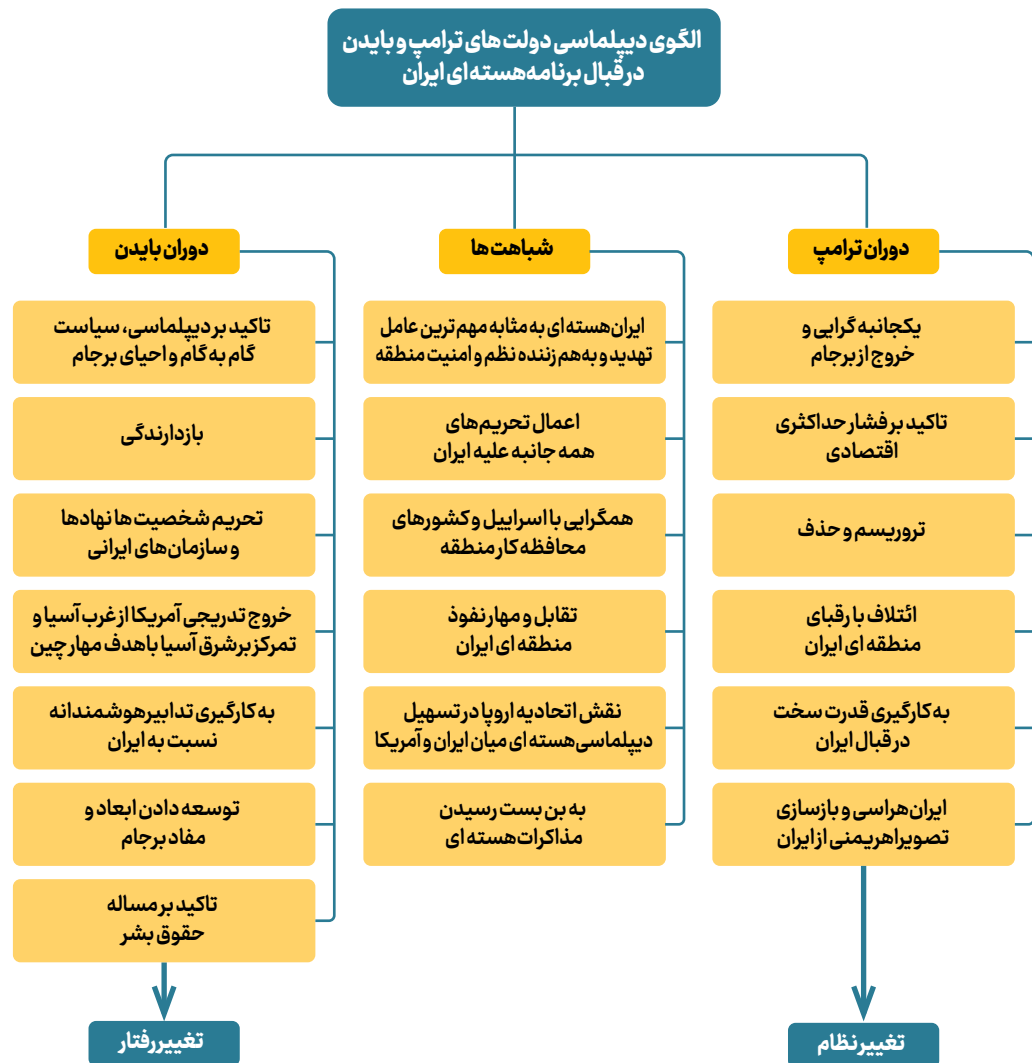
با روی کار آمدن بایدن و تلاش دولت وی جهت از سرگیری مذاکرات و به نحوی احیای برجام، مجدداً واهمه‌ای برای اسرائیل و دیگر کشورهای محافظه کار منطقه ایجاد شد و مقامات این کشورها ریزنی‌های بسیاری در جهت اقناع کشورهای اروپایی و به ویژه آمریکا در عدم بازگشت به برجام و یا تلاش در جهت مطرح

کردن مواردی فراتر از برجام در رابطه با تحرکات منطقه‌ای ایران و برنامه موشک‌های بالستیک در پیش گرفتند. در این میان، اسرائیل با استناد به اسناد جاسوسی خود و تکرار ادعاهایی مبنی بر وجود سایت‌های مخفی و اعلام نشده‌هسته‌ای از جانب ایران، سعی دارد به اختلافات پادمانی ایران و آژانس دامن بزند و پرونده‌هسته‌ای ایران را از شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، به شورای امنیت سازمان ملل ارجاع دهد. افزون بر این، تهران به توسعه زرادخانه موشک‌های بالستیک و برنامه غنی‌سازی هسته‌ای خود ادامه داده و نفوذ خود را در منطقه گسترش می‌دهد. سیاست پیچیده ایران و آمریکا در زمینه برجام و همچنین روابط متشنج دو کشور در سال‌های اخیر و تحت تأثیر تحولات منطقه و بین‌الملل، دشواری‌هایی برای احیای برجام ایجاد کرده است. حتی در صورت احیای برجام، هیچ نشانه‌ای وجود ندارد که ایران در حوزه سیاست‌های منطقه‌ای و توسعه توانایی موشکی خود امتیازهایی به آمریکا بدهد. هر چند مذاکراتی برای احیای برجام در دوره بایدن انجام گرفت؛ ولی تنش‌های منطقه‌ای و بین‌المللی از جمله جنگ ۲۰۲۲ اوکراین، جنگ ۲۰۲۳ اسرائیل و غزه و مخالفت تندروهای داخلی آمریکا تاکنون مانع احیای برجام شده است.

برای آینده قابل پیش‌بینی، سه جهت ممکن از مذاکرات وین می‌توان انتظار داشت: نخست، هم آمریکا و هم ایران یا یکی از دو کشور، امتیازات عمده‌ای می‌دهند. در این صورت، این مذاکرات منجر به یک توافق جدید می‌شود؛ دوم، هر دو طرف مصالحه‌های عمده را رد می‌کنند و تنش‌های دیپلماتیک و درگیری‌های نظامی بیشتری ایجاد می‌کنند و سوم، گفت‌وگوها همچنان در بن‌بست باقی می‌ماند؛ زیرا هر دو طرف بر موضع خود اصرار می‌ورزند تا به فرصت‌های جدید و بیشتری دست پیدا کنند.

در این راستا می‌توان گفت؛ ایران باید برجام کم یا زیاد مبنی بر تغییر مفاد و تسری آن به برنامه موشکی و نفوذ منطقه‌ای خود را منتفی و خط قرمز سیاست‌هسته‌ای خود اعلام کند. همچنین به منظور اعتمادسازی منطقه‌ای، تهران باید با اتخاذ سیاستی هوشمندانه، گفت‌وگوهای جامع منطقه‌ای را به موازات و مستقل از سازوکار برجام، با بازیگران منطقه‌ای دنبال کند.

نمودار شماره ۱: الگوی سیاست خارجی دولت های ترامپ و بایدن در قبال پرونده هسته ای ایران

(منبع: نگارنده)

References

1. Alcaro, R. (2018). All Is Not Quiet on the Western Front Trump's Iran Policy and Europe's Choice on the Nuclear Deal. Istituto Affari Internazionali, pp. 1- 26
2. Alcaro, R.(2021). Europe's Defence of the Iran Nuclear Deal: Less than a Success, More than a Failure. *Journal of The International Spectator*, 56(1), 55-72, <https://doi.org/10.1080/03932729.2021.1876861>
3. Arafat, A. (2020). The Trump administration's adjustment to Iran's foreign policy. Master's thesis, Diplomatic Academy, Sun Yat-sen University, Available at: <https://kns-cnki-net.443.webvpn.sysu.edu.cn/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD202002&filename=1020734161.nh>
4. Baniya, D. (2021). Soft Power in the Contemporary World: Recommendations to the Small States' Security. *Unity Journal*, 7(15), (pp. 1-16, <https://doi.org/10.3126/UNITYJ.V2I0.38809>
5. Batmanghelidj, E. & Rouhi, M. (2021). The Iran Nuclear Deal and Sanctions Relief: Implications for US Policy. *Journal of Survival: Global Politics and Strategy*, 63(4), pp. 183-198, <https://doi.org/10.1080/00396338.2021.1956192>
6. Biden, J.(2020). There's a smarter way to be tough on Iran. <https://edition.cnn.com/2020/09/13/opinions/smarter-way-to-be-tough-on-iran-joe-biden/index.html>.
7. Borhani, S. H. & Hosseini, S. H. (2021). Israel's National Security Strategy in Confronting Threats in the Peripheral Environment. *Journal of Fundamental and Applied Studies of the Islamic World*, 3(7), pp. 40-64. (in Persian)
8. Byman, D. L. (2022). Biden's difficult task: Reviving US partnerships in the Middle East. *brookings*, 8 July, available at: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2022/07/08/bidens-difficult-task-reviving-us-partnerships-in-the-middle-east/>
9. Crocker, C. A. & Hampson, F. O. & Aall, P. (2007). Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World. United States Institute of Peace, pp. 1-800
10. Dorj, H. & Basiri, M. A.(2019). Analysis of the Trump Administration's Approach to the Nuclear Issue Islamic Republic of Iran. *Journal of Security Perspectives*, 12(43), pp. 75-113. (in Persian)
11. Dubwitz, M. & Kittrie, O. (2023), Strategy for a New Comprehensive U.S. Policy on Iran, Foundation for Defense of Democracies, Available at: <https://www.fdd.org/analysis/2023/01/10/strategy-for-a-new-comprehensive-us-policy-on-iran/>
12. Elleman, M. & Fitzpatrick, M. (2019). Evaluating Design Intent in Iran's Ballistic-missile Programme. *Journal of Adelphi Series*, 57 (466-467), pp. 89-130, <https://doi.org/10.1080/19445571.2017.1555918>
13. Hamdan AlAlkim, H.(2021). U.S. President Joe Biden's Foreign Policy towards the Gulf. *Open Journal of Political Science*, 11(4), pp. 378-401, DOI: 10.4236/ojps.2021.113026

14. jiang, Z. (2021). Biden's Middle East Policy: Inheritance and Changes to Trump's Middle East Policy. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 586(5), pp. 85-94, DOI:10.2991/assehr.k.211020.135
15. Lieber, R. J. (2021). Biden Foreign Policy: Sobered by Reality or Condemned to Repetition. *Israel Journal of Foreign Affairs*, 15(2), pp. 217-231, <https://doi.org/10.1080/23739770.2021.1938843>
16. Masoudi, H. A. (2021). Joe Biden and Operational Codes in the Field of Foreign Policy. *Political and International Approaches Quarterly*, 12(64), 95-122. (in Persian)
17. Mehta, R. (2021). How Biden can say goodbye to "America First" on nuclear issues. *Journal of Bulletin of the Atomic Scientists*, 77(1), pp. 1-23, <https://doi.org/10.1080/00963402.2020.1859859>
18. -Mousavian, S. H. & Mahmoudieh, Y. (2021). evolution of the Biden administration's approach to Iran nuclear deal And prospects For Regional peace. *journal of Pathways to Peace and Security*, 5(7) pp. 129-138, DOI: 10.20542/2307-1494-2021-2-129-138
19. Nadeem Mirza, M. & Abbas, H. & Qaisrani, I. H. (2022). The Iranian Nuclear Programme: Dynamics of Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA), American Unisolationism and European Apprehensions. *journal of European Studies*, 38 (1), pp.14-32
20. Niu, S. (2021). US Middle East peace policy and its trend. *journal of Asia-Pacific Security and Maritime Affairs*, 7(1), pp. 76-91
21. Norman, J. (2021). Middle East balance key to Biden's foreign policy aims. Chatham House, Available at: <https://americas.chathamhouse.org/article/middle-east-balance-biden-foreign-policy>
22. olfati, A. & Rostami, F. & Shahmoradian, Z. (2024). Israel's Strategy in Confronting Iran's Nuclear Program in the Trump and Biden Eras. *Journal of International Relations Studies*, 13(51), pp. 7-34. (in Persian)
23. Radfar, F. & Dehghani Firouzabadi, S. J. (2021). Biden's Foreign Policy Towards the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of Strategic Studies*, 23(3), 225-252. (in Persian)
24. Rafati, N. (2021). The Arduous Path to Restoring the Iran Nuclear Deal. *journal Of Arms Control Today*, 51(3), pp. 1-24
25. Rahimi, R. (2024). Analysis of the US containment strategy towards the Islamic Republic of Iran with emphasis on the Biden era, *Politics Quarterly*, 54(2), pp. 233-253. (in Persian), DOI:10.22059/JPQ.2024.338979.1007927
26. Rasooli Saniabadi, E. (2021). National Role Perceptions and Biden's Foreign Policy towards Iran. *Quarterly Of Iranian Review of Foreign Affairs*, 12(1), pp. 127-150, DOI: 127-150 10.22034/irfa.2021.145364
27. Rezaei Mirghaed, J. & Shahabi, R. & Akbarzadeh, F. (2023). The Strategic Model of United States Policies Towards Iran with an Emphasis on Three Major Security Dis-

- courses (Joe Biden's Presidency). *Journal of Political and International Approaches*, 14(72), pp. 237-264. (in Persian), DOI: 10.29252/piaj.2023.229004.1305
28. Ritter, S. (2018). *Dealbreaker: Donald Trump and the Unmaking of the Iran Nuclear Deal*. Clarity Press, pp. 1- 302
29. Rostami, F. & Ganji, M. (2016). America's Smart Power and the Idea of Iran's Heroic Flexibility in Nuclear Negotiations. *Journal of Regional Studies*, 17(4), pp. 53-76. (in Persian)
30. Salama, S. (2021). US Secretary of State Antony Blinken targets Al Houthis. *Gulf News*, Available at: <https://gulfnews.com/world/gulf/yemen/us-secretary-of-state-antony-blinken-targets-a-l-houthis-1.76785286>
31. Salehi, A. & Dehshiri, M. R. & Hajimine, R. (2021). Scenarios for the Islamic Republic of Iran's Future Towards the JCPOA (Trump and Biden Era). *Strategy Quarterly*, Volume 29, Issue 97, pp. 131-163. (in Persian)
32. Sar, V. (2023). *A Comprehensive Review on Literature: Hard Power, Soft Power, and Smart Power*. Royal Academy of Cambodia, pp. 1-49
33. Shine, S. (2021). Iran and the International Arena: Challenges and Opportunities. *Institute for National Security Studies*, 11 February, pp. 1-70
34. Smith, L. (2018). The Trump Administration's Next Moves on the Iran Nuclear Deal. *Friends of Israel Initiative*, pp. 1- 17
35. Tajik, H. (2022). A Comparative Study of the Foreign Policy of the Barack Obama, Donald Trump and Joe Biden Administrations Towards the Islamic Republic of Iran. *Journal of Fundamental and Applied Studies of the Islamic World*, 4(11), pp. 9-37. (in Persian)
36. Tale'i Hoor, R. (2023). A Comparative Study of Trump and Biden's Foreign Policy Towards the Islamic Republic of Iran. *Islamic Revolution Studies Quarterly*, 20(73), pp. 153-172. (in Persian)
37. Tang, J. & Rui P. (2022). Adjustments and Constraints: Biden Administration's Iran Policy. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 16(2), 189-208, <https://doi.org/10.1080/25765949.2022.2078601>
38. Vakil, Sanam & Quilliam, N. (2019). *Getting to a New Iran Deal: A Guide for Trump, Washington, Tehran, Europe and the Middle East*. Chatham House, pp. 1-58
39. Wang, B. & Hu, D. (2022). The Establishment of Biden Administration's Iranian Nuclear Policy: Motivation, Content and Prospects. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 15(4), pp. 433-446, <https://doi.org/10.1080/25765949.2021.2009197>

COPYRIGHTS

©2025 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

